

Скуріхіна Альона Михайлівна

студентка групи ПСб-1-12-4.0д, III курс, напрям підготовки «Психологія»

amsaliona@yandex.ru

Науковий керівник

Сорокіна Олена Анатоліївна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

o.sorokina@kubg.edu.ua

ТЕОРІЯ МНОЖИННОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Розглянуто питання застосування теорії множинного інтелекту Г. Гарднера у роботі із старшокласниками та студентами, спрямованій на допомогу їм у особистісному та професійному самовизначенні. Запропоновано способи використання підходу символічних систем до інтелекту у рамках розвивальної програми літнього табору.

Ключові слова: теорія множинного інтелекту, інтелект, інтелектуальний профіль, самовизначення, підхід символічних систем, розвивальна програма.

Актуальність та доцільність дослідження. Для гармонійного розвитку особистості потрібно обрати діяльність, у якій вона може якнайкраще виявити себе. Ця справа є «сродною працею», про яку говорив Григорій Сковорода, та можливістю для самоактуалізації, важливість якої стверджував психолог-гуманіст Абрахам Маслоу [5]. Найбільша проблема полягає в тому, як допомогти особистості знайти саме те, що вона здатна робити успішно та із задоволенням.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка прикладного застосування теорії множинного інтелекту як ефективного засобу виявлення здібностей у старшокласників. Завданнями дослідження є:

- здійснити огляд і теоретичний аналіз досліджень і публікацій щодо практичного застосування теорії множинного інтелекту Г. Гарднера;
- проаналізувати досвід використання опитувальника, побудованого на засадах теорії множинного інтелекту, в консультативній роботі з учнівською молоддю.

Аналіз публікацій. Нині психологи і педагоги використовують багато методик, призначених для визначення здібностей, професійної орієнтації та схильностей людини до діяльності в тій чи тій галузі. Вони дозволяються людині краще пізнати

себе та використовувати свої можливості ефективніше. Особливо важливим постає питання професійного самовизначення у період дорослішання.

Теорія множинного інтелекту сьогодні використовується вихователями дитячих садків, шкільними вчителями і викладачами вищих навчальних закладів [4]; [8]; [9]. Сам Г. Гарднер пропонує різні варіанти використання його ідеї, як він називає цю теорію. Доволі конкретно він прописує спосіб застосування знань про інтелектуальний профіль на прикладі завдання з програмування [3, 441-442]. Є дані про підвищення ефективності вивчення іноземної мови (на 25%) у немовному вищому навчальному закладі при створенні різних типів завдань для студентів із різним типом домінуючого інтелекту [4].

Виклад основного матеріалу дослідження. Автором однієї з перших концепцій інтелекту був Ч. Спірмен. Він вважав, що існує фактор g – це і є власне інтелект, сутність якого зводиться до індивідуальних відмінностей у розумовій енергії [7, 290]. Це розумова здібність, що впливає на виконання будь-якої діяльності, виявляється в якості, швидкості й точності вирішення розумових задач, темпі й успішності навчання, продуктивності професійної діяльності й рівні соціальної адаптованості [7, 279]. Цей підхід і досі залишається доволі популярним.

У сучасному розумінні інтелект стосується не лише мисленневих функцій людської психіки, а й пізнавальних процесів загалом [2]. Як вказує Г. Гарднер, більшість існуючих підходів до вивчення інтелекту ігнорують біологічну складову, творчу діяльність вищого рівня та різноманітність ролей, які людина може виконувати у суспільстві. У цьому контексті достатньо новим є підхід символічних систем, який досліджує весь діапазон таких систем, що використовує людина, у тому числі музику, тіло, простір, і навіть особистісну систему. Тому Г. Гарднер разом з іншими дослідниками дійшов висновку, що потрібно, у першу чергу, приділити увагу символічним системами людини. Вони відіграють помітну роль у процесі пізнання та переробки інформації [3, 74-75].

Відповідно до теорії множинного інтелекту, розробленої Г. Гарднером, існує сім типів інтелектуальних здібностей: логіко-математичний, вербально-лінгвістичний, просторовий, тілесно-кінестетичний, музичний, міжособистісний,

внутрішньособистісний. Вияв типів інтелектуальних здібностей автор називає «інтелектуальним профілем людини». Провідний тип інтелектуальних здібностей вказує на переважаючий канал отримання людиною інформації про зовнішній світ і, маючи відомості про нього, можна прогнозувати ефективний спосіб взаємодії людини з предметним та соціальним середовищем [3].

За допомогою спеціальних опитувальників можна визначити рівень вираження того чи того типу інтелекту. Рівень розвитку інтелекту у цьому випадку значення не має. Важливо визначити, до чого саме людина здібна і допомогти їй реалізуватись у цій галузі. Нині не існує універсального методу визначення інтелектуального профілю. Г. Гарднер стверджує, що, ніж використовувати тести, краще запропонувати дитині загадку і проаналізувати, як дитина буде її розв'язувати – цей спосіб дозволить краще оцінити інтелектуальні особливості людини. Автор вважає, що точне уявлення про інтелектуальний профіль людини психолог може отримати протягом одного місяця спостережень за досліджуваним [3, 438].

У нашому дослідженні, дотримуючись ідеї диференційованого та індивідуального підходу, було використано методи спостереження та опитування за допомогою опитувальника М. Ю. Михайлової та О. Л. Криволапової [6]. Дослідження проводилось у рамках розвивальної програми молодіжного табору «Перевал», учасниками якого були діти від 13 до 17 років. Психолого-педагогічний колектив табору у своїй роботі спирається на розвивальні технології, які впроваджуються здебільшого в рамках особистісно орієнтованого навчання. В його основі лежить гуманістичний підхід до особистості учня, що базується на таких засадах:

- найповніше розкриття і формування цілої сукупності особистісних якостей учня, його здібностей, задатків і талантів з урахуванням потенційних можливостей;
- розвиток позитивних морально-етичних якостей;
- гуманне і демократичне ставлення до учня, повага до його особистості;
- розуміння особливостей психічного і фізичного розвитку учня, потреб і мотивів поведінки;

- створення довірливих відносин в атмосфері сприятливого психологічного клімату;
- допомога в особистісному становленні;
- співпраця з учнем, виключаючи примус і враховуючи його бажання й уподобання [1, 49].

Розвивальна програма містила велику кількість різноманітних гуртків, майстер-класів та спеціальних заходів, завдяки яким діти відкривали у собі щось нове. Це могло бути нове захоплення, здібність або особистісна риса, що до цього моменту була «прихована» від самої дитини та її близьких.

Запорукою ефективності розвивальної програми табору було ціннісне ставлення до дитини: відхиляючи будь-які упередження, з повагою і вірою в її сили. Адже саме це дозволяє дитині побачити себе з іншої сторони і змінити своє життя. Завдяки такому ставленню невпевнений у собі колишній учасник табору, хлопчик, який мав надмірну вагу та страждав на бронхіальну астму, що помітно обмежувала його можливості, сьогодні бере активну участь у житті туристичного клубу своєї школи та повноцінно спілкується з іншими людьми. Змінився навіть його зовнішній вигляд і тепер у цьому парубкові важко впізнати колишнього хворобливого хлопчика, якому діставалось лише співчуття. Інший яскравий приклад – підліток С., на якого ніхто не звертав уваги через недостатній рівень соціалізації. Завдяки сприятливій психологічній атмосфері молодіжного табору він зміг розвинути міжособистісний інтелект, який був у нього домінуючим. Сьогодні, після участі в розвивальній програмі протягом кількох років, він є впевненою у собі молодою людиною, волонтером, бере активну участь у міжнародних програмах.

Програма нашого дослідження складалася з трьох етапів. На першому з діагностичною метою використовувався опитувальник «Сім типів інтелекту» М. Ю. Михайлової та О. Л. Криволапової. [6].

На другому етапі, отримані результати з певними поясненнями і рекомендаціями були видані лідерам груп підлітків (вожатим). Це дозволило розробити індивідуальні програми дій для кожного вихованця. Вожаті, долаючи невпевненість і нерішучість вихованців, спрямовували їх на такі види діяльності, де

дітей очікував успіх. Найрізноманітніша розвивальна програма табору – конкурс малюнків, музичний конкурс, змагання з волейболу, настільного тенісу, стрільби із лука, катання на байдарці, шашки, шахмати – дозволила знайти цікаву діяльність для кожного.

Проявити вербально-лінгвістичний інтелект діти мали можливість кожного дня, беручи участь у вечірній програмі, оголошуючи новини дня, викладені у вільній формі. Змагання на швидкість та успішність виконання рухових завдань (побудувати шалаш, приготувати сніданок та ін.) дозволили показати високі результати підліткам з розвинутим моторно-кінестетичним інтелектом. У групових завданнях, спільних іграх мали можливість проявити себе діти із вираженим міжособистісним інтелектом. Спостерігаючи за процесом колективного рішення задачі, можна було побачити, наскільки по-різному кожен учасник підходить до завдання, спираючись на свої здібності.

На третьому етапі дослідження нами було проаналізовано, наскільки результати тесту змогли спрогнозувати майбутні досягнення вихованців. Так, 15-річна учасниця табору К. була виключена зі школи за порушення дисципліни. Як виявилось, прагнучи до уваги ровесників, вона не знала, де могла б себе проявити. У процесі спостережень та результатів діагностики були визначені музичні здібності дівчини, і їй запропоновано взяти участь у музичному конкурсі. Цей виступ дозволив їй перебороти свої страхи і знайти нову діяльність. Сьогодні ця дівчинка – гордість своєї школи – ведуча різноманітних заходів, як у школі, так і за її межами.

Більшість учасників табору – старшокласники, для яких особливо важливо визначитись із майбутньою професією. Можливості методики М. Ю. Михайлової та О. Л. Криволапової дозволяють використовувати її з профорієнтаційною метою у якості одного з інструментів. Наприклад, учасник Д. вагався, обирати кар'єру спортсмена чи менеджера (у нього був виражений і моторно-кінетичний, і міжособистісний типи інтелекту). Йому більше подобалось взаємодіяти із людьми, але він сумнівався, чи вистачить йому здібностей для того, щоб стати гарним менеджером. Результати тесту та спостережень дозволили запевнити його у тому, що він більше, ніж здатен працювати у цьому напрямі.

Результати опитування учасника табору В. виявили високий рівень прояву у нього музичного інтелекту. Хлопчик був невпевнений у собі і вважав, що нічого не вміє. Вожатий його групи помітив, що у ході виконання завдання «Шумовий оркестр» він краще за інших вправлявся із ритмом, а побачивши результати опитування, він звернув на це особливу увагу. В. проявив інтерес до музичних інструментів, на яких грали деякі співробітники табору. Маючи результати досліджень, було легко переконати В. у наявності музичних здібностей і, таким чином, допомогти йому знайти улюблену справу.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Використання методів, заснованих на теорії множинного інтелекту Г. Гарднера, на нашу думку, є актуальним для абітурієнтів та студентів, які ще остаточно не визначилися у своєму професійному виборі: відчувають потенціал, але не розуміють, в якій галузі можуть його проявити. Визначення інтелектуального профілю – це новий погляд на здібності особистості, що дозволяє у більш повній мірі розкрити її можливості.

У процесі дослідження нами було виявлено деякі труднощі із визначенням інтелектуального профілю, особливо у тих випадках, коли результати опитувальника свідчили про середній або низький рівень виявлення всіх типів інтелекту та короткотривале спостереження не давало результатів, на які можна було б опиратись. Таких дітей, за нашими спостереженнями, у таборі було приблизно 5%, і подібні ситуації потребують більш детального вивчення.

Нині не існує універсальної методики для діагностики інтелектуального профілю людини, але поєднання кількох методів дослідження дозволяє допомогти молодій людині самовизначитись. У будь-якому разі, консультацію має проводити спеціаліст із урахуванням реальних досягнень клієнта.

Самовизначення людини відбувається не лише в межах навчального процесу у школі чи університеті, тому потрібно створювати та вдосконалювати різні розвивальні програми для молоді, де застосовування засад теорії множинного інтелекту є виправданим та ефективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко В.В., Ланских М.В., Бондаренко Ю.В. Современные педагогические технологии как объективная потребность: учеб.-метод. пос. – Харьков: ХНАДУ, 2011. – 146 с.
2. Галян І.М. Психодіагностика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12590605/psihologiya/psihodiagnostika_intelektu. – Заголовок з екрану.
3. Гарднер Г. Структура разума: теория множественного интеллекта / [пер с англ.] – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – 512 с.
4. Гоголева М.А. Использование теории множественного интеллекта в обучении английскому языку в неязыковом вузе [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://tea4er.ru/home/volume5/3533-2014-02-03-16-29-10>. – Заглавие с экрана.
5. Маслоу А. Мотивация и личность / [пер. с англ.] – СПб. : Питер, 2010. – 362. – (Серия «Мастера психологии»)
6. Мониторинг и диагностика «Психологическое сопровождение развития и взросления школьников 1-11 классов»: метод. пос.: / [М. Ю. Михайлова, Е. Л. Криволапова, И. С. Михайлов, И. Ткаченко]. – Иркутск: Изд-во Иркут. гос. пед. ун-та, 2007. – 129 с.
7. Палій А.А. Диференціальна психологія: навч. посіб. / А.А. Палій. – К.: Академвидав, 2010. – 432 с. – (Серія «Альма матер»).
8. Соловьева Е.А. Современное образовательное пространство в свете теории множественного интеллекта. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rus-edu.org/#!/untitled/c133p>. – Заглавие с экрана.
9. Campbell Bruce. Multiple Intelligences In The Classroom [Electronic source] <http://www.context.org/iclib/ic27/campbell/>. – Title from the screen.

Скурихина Алёна Михайловна

студентка группы ПСб-1-12-4.0д, III курс, направление подготовки: «Психология»

amsaliona@yandex.ru

Научный руководитель

Сорокина Елена Анатольевна

кандидат психологических наук, доцент кафедры общей, возрастной и педагогической психологии Института человека Киевского университета имени Бориса Гринченко

o.sorokina@kubg.edu.ua

ТЕОРИЯ МНОЖЕСТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: ПРИКЛАДНОЙ АСПЕКТ

Аннотация. Рассмотрены вопросы применения теории множественного интеллекта Г. Гарднера в работе со старшеклассниками и студентами, направленной на помощь им в личностном и профессиональном самоопределении. Предложено способ использования подхода символических систем к интеллекту в рамках развивающей программы летнего лагеря.

Ключевые слова: теория множественного интеллекта, интеллект, интеллектуальный профиль, самоопределение, подход символических систем, развивающая программа.

Alona Skurikhina

group PSb-1-12-4.0d, III course, specialty “Psychology”

amsaliona@yandex.ru

Scientific adviser

Olena Sorokina

Ph.D. in Psychology, Associate Professor of Department of General, Age and Educational psychology.

Institute of Human sciences of Borys Grinchenko Kyiv University

o.sorokina@kubg.edu.ua

THEORY OF MULTIPLE INTELLIGENCES: PRACTICAL ASPECT

Abstract. The questions of using of Theory of Multiple Intelligences in work with high school students and university students which is aimed to help in personal and professional self-determination are examined. The ways of using symbols systems approach to intelligence in development program of summer camps are suggested.

Keywords: Theory of Multiple Intelligences, intelligence, intellectual profile, self-determination, symbols systems approach, development program.